עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פ"ב מהלכות ק"ש הלכה ח סמג עשין יח טור וש"ע א"ח סימן סב סעיף ג:

יג ב מיי' פ"א מהלכות תפלה הלכה ד סמג עשין יט טור א"ח סימן קיב:

[וע"ע תוספות ברכות יג. ד"ה בלה"ק]

[עיין רש"א]

ד ג טור א"ח סי' קיג:

°והיו" – בהויתן יהו, ורבנן מ"ט? אמר קרא °שמע" – בכל לשון שאתה שומע, ורבי נמי הא כתיב "שמע"? ההוא מיבעי ליה השמע לאזניך מה שאתה מוציא מפיך, ורבנן סברי כמאן דאמר *אהקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא, ורבנן נמי הכתיב "והיו"? ההוא מיבעי ליה שלא יקרא למפרע, ורבי שלא יקרא למפרע מנא ליה? מדברים – "הדברים", ורבנן דברים הדברים לא משמע להו. לימא קסבר רבי כל התורה כולה בכל לשון נאמרה, דאי סלקא דעתך בלשון הקודש נאמרה למה לי למכתב "והיו"? איצטריך, סלקא דעתך "שמע" כרבנן, כתב רחמנא "והיו". לימא קסברי רבנן כל התורה בלשון הקודש נאמרה, דאי סלקא דעתך בכל לשון נאמרה למה לי למכתב "שמע"? איצטריך, סלקא דעתך אמינא "והיו" כרבי, כתב רחמנא "שמע". תפלה מנא לן? דתניא *שמעון הפקולי הסדיר שמונה עשרה ברכות לפני רבן גמליאל על הסדר ביבנה. אמר רבי א) יוחנן ואמרי לה במתניתא תנא *במאה ועשרים זקנים ובהם כמה נביאים תיקנו שמונה עשרה ברכות על הסדר. *ת"ר מנין שאומרים אבות שנאמר °הבו לה' בני אלים, ומנין שאומרים גבורות שנאמר °הבו לה' כבוד ועוז, ומנין שאומרים קדושות שנאמר °הבו לה' כבוד שמו השתחוו לה' בהדרת קדש. ומה ראו לומר בינה אחר קדושה? שנאמר °והקדישו את קדוש יעקב ואת אלהי ישראל יעריצו" וסמיך ליה "וידעו תועי רוח בינה". ומה ראו לומר תשובה אחר בינה? דכתיב °ולבבו יבין ושב ורפא לו". אי הכי לימא רפואה בתרה דתשובה? לא ס"ד דכתיב °וישוב אל ה' וירחמהו ואל אלהינו כי ירבה לסלוח" ומאי חזית דסמכת אהא? סמוך אהא. כתב קרא אחרינא °הסולח לכל עוניכי הרופא לכל תחלואיכי הגואל משחת חייכי" למימרא דגאולה ורפואה בתר סליחה היא. והכתיב "ושב ורפא לו"? ההוא לאו רפואה דתחלואים היא אלא רפואה דסליחה היא. ומה ראו לומר גאולה בשביעית? אמר רבא מתוך שעתידין ליגאל בשביעית לפיכך קבעוה בשביעית, והאמר מר *בששית קולות, בשביעית מלחמות, במוצאי שביעית בן דוד בא? מלחמה נמי אתחלתא דגאולה היא. ומה ראו לומר רפואה בשמינית? אמר רבי אחא מתוך שנתנה מילה בשמינית שצריכה רפואה לפיכך קבעוה בשמינית. ומה ראו לומר ברכת השנים בתשיעית? אמר רבי אלכסנדרי כנגד מפקיעי שערים דכתיב °שבור זרוע רשע" ודוד כי אמרה, בתשיעית אמרה. ומה ראו לומר קיבוץ גליות לאחר ברכת השנים? דכתיב °ואתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא" וכיון שנתקבצו גליות נעשה דין ברשעים שנאמר °ואשיבה ידי עליך ואצרוף כבור סיגיך" וכתיב °ואשיבה שופטיך כבראשונה" וכיון שנעשה דין מן הרשעים כלו הפושעים וכולל זדים עמהם שנאמר °ושבר פושעים וחטאים יחדיו (א) (יכלו) וכיון שכלו הפושעים מתרוממת קרן צדיקים דכתיב °וכל קרני רשעים אגדע תרוממנה קרנות צדיק" וכולל גירי הצדק עם הצדיקים שנאמר °מפני שיבה תקום והדרת פני זקן" וסמיך ליה "וכי יגור אתכם גר". והיכן מתרוממת קרנם? בירושלים שנאמר °שאלו שלום ירושלים ישליו אוהביך" וכיון שנבנית ירושלים בא דוד שנאמר

אחר

תורה אור: דברים ו · שם · תהלים כט · שם · שם · ישעיה כט · שם · שם ו · הושע יד · תהלים קג · שם · יחזקאל לו · ישעיה א · שם · שם · תהלים עה · ויקרא יט · תהלים קכב

רש"י

"והיו הדברים האלה" – בהוייתן: בלשון הקודש: **שלא יקרא למפרע** · אלמא קריאת שמע למפרע לא ומהכא יליף תנא דלעיל טעמא: **בכל לשון נאמרה** · לקרותה בכל לשון ולכן איצטריך בקריאת שמע והיו: **איצטריך** · "והיו" דלא תימא שמע בכל לשון שאתה שומע כרבנן: **על הסדר** · כמשפט המקראות וכדיליף לקמן: **הפקולי** · יש אומרים שמשתכר בצמר גפן שנקרא פקולא: **הבו לה'** · הזכירו לפניו את אילי *הארץ: **הבו לה' כבוד שמו** · סיפיה דקרא בהדרת קודש: **ומה ראו לומר גאולה בשביעית** · ולא רפואה אחר סליחה כדכתיב קרא "הסולח לכל עוניכי הרופא לכל תחלואיכי": **מתוך שעתידין ליגאל בשביעית** · שבוע שבן דוד בא בו חלוק משאר שנים כדאמרינן בפרק חלק (דף צז.) שנה ראשונה רעב ולא רעב כו' עד ובשביעית מלחמות ובמוצאי שביעית בן דוד בא: **אתחלתא דגאולה היא** · ואע"ג דהאי גאולה לאו גאולה דגלות היא אלא שיגאלנו מן הצרות הבאות עלינו תמיד דהא ברכת קיבוץ, ובנין ירושלים, ומלכות דוד יש לכל אחת ואחת ברכה לעצמה לבד מגאולה זו אפילו הכי כיון דשם גאולה עלה קבעוה בשביעית: **שבור זרוע רשע** · אלו המייקרין את התבואה ומפקיעין את השער וממאי דבמפקיעי שערים כתיב דכתיב בההיא פרשתא יארב במסתר כאריה בסוכו יארוב לחטוף עני וכי הליסטים הורג את העני והלא את העשיר הוא הורג אלא במפקיעי שערים הכתוב מדבר שרוב דעתם לעניים הוא וקא בעי דוד רחמי עלה דמילתא שבור זרוע רשע ותן שובע בעולם ובכך זרועו שבור ורע תדרוש רשעו בל תמצא וזה שהיה בדעתו להיות רשע כשתדרוש רשעו לא תמצא עולה שלא הספיק לעשותה: **בפרשה תשיעית אמרה** · *ואם תאמר שמינית היא אשרי ולמה רגשו גוים תרתי פרשתא היא: **ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבא** · אלמא קיבוץ גליות בעת ברכת השנים היא: **וכיון שנתקבצו גליות נעשה דין ברשעים** · קודם שנתיישבו בירושלים שנאמר ואסירה כל בדיליך ועל ידי כן ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועציך כבתחלה כמו שעבר ליון במשפט תפדה ושביה בצדקה לכן סמכו לקבוץ גליות והשיבה שופטינו ולדקינו במשפט: **כלו הפושעים** · שאינם מאמינין בבת משא שביתה מן השמים לכך סמכו לה ברכת הפושעים שנאמר "עוזבי ה'" אלו הפושעים "ושבר פושעים" היינו זדים כדאמר פשעים אלו המרדין (יומא דף לו:):

אחר

תוספות

כל התורה בכל לשון נאמרה · פירש הקונטרס שנתנה לקרות בכל לשון שרוצה לקרות בספר תורה וקשה שהרי קריאת התורה אינה מן התורה אלא מדרבנן לבד מפרשת זכור דהוי דאורייתא ונראה דהכי פירושא כל קריאה שבתורה כגון מצות חליצה ופרשת עגלה ערופה, וידוי מעשר ובכורים, וכל אלו השנויין פרק אלו נאמרין בסוטה (דף לב. ושם)*:

דאי בלשון הקודש נאמרה למה לי למיכתב וכו' · קשיא *דהא בפרק אלו נאמרים בסוטה (דף לג. ושם) מצריך קרא בין למאן דאמר בכל לשון נאמרה בין למאן דאמר בלשון הקודש נאמרה ויש לומר דהתם בעי לאוקמי רבוי אליבא דכולי עלמא למאן דאמר בכל לשון נאמרה צריך קרא לרבויי לשון הקדש ולמאן דאמר בלשון הקודש נאמרה צריך לרבויי בכל לשון:

הסדיר שמונה עשרה ברכות על הסדר · מכאן קשיא למה שפרש"י בברכות (דף לד. ושם) גבי אמצעיות אין להן סדר דפירש דאם טעה באחת מן הברכות ושכח אחת מהן שצריך לחזור שאומר אותה ברכה ששכח במקום שנזכר וגומר תפלתו וקשיא דאם כן הוא אומר השמונה עשרה ברכות למפרע והכא חזינא דשמעון הפקולי התקין אותן על הסדר אלא נראה לפרש התם אין להן סדר דלא הוו כשלש ראשונות ושלש אחרונות דחוזר לראש השלשה כשטעה באחת מהן אלא חוזר לאותה ששכח וגומר ממנה ולמטה הכל כסדר אבל בעניינו אין חוזר כיון שעבר מקומו והכי נמי אמרינן לקמן (דף יח:) גבי מגילה שאם השמיט פסוק אחד שמתחיל וקורא מאותו פסוק ולמטה*:

ודוד כי אמרה בפרשת תשיעית אמרה · פירש הקונטרס ואף על גב דליכא אלא ח' מזמורים עד התם אשרי האיש ולמה רגשו גוים תרתי נינהו וקשיא דהא פרק קמא דברכות (דף י.) אמר דחדא פרשה היא ומסיק התם דכל פרשה שהיתה חביבה לדוד התחיל בה באשרי וסיים בה באשרי כגון זו שמתחלת באשרי האיש ומסיימת באשרי כל חוסי בו והיינו סוף דלמה רגשו אלמא דחדא פרשה היא וצריך לומר דלמנצח על מות ולמה ה' תעמוד ברחוק תרתי נינהו:

דאי

[ועי' תוס' ברכות לד. ד"ה אמצעיות]

רבינו חננאל

אפשר לזרוח השמש מן המערב כך הלל למפרע לא ק"ש לרבנן מוהיו שלא יקרא למפרע כלומר יהיו כמות שהן לר' מהדברים כלומר הדברים כסדרן תפלה דתני שמעון הפקולי [הסדיר] י"ח ברכות לפני ר"ג על הסדר · במתניתין תנא ק"כ זקנים ובהם כמה נביאים תקנו י"ח ברכות על הסדר. מנין שאומרים אבות שנאמר הבו לה' בני אלים והן האבות גבורי התורה והמצות כדכתיב ואת אילי הארץ לקח' גבורות גשמים שנאמר הבו לה' כבוד ועז ונקראו גבורות שיורדין בגבורה כמפורש בתחלת תעניות ועז היא גבורה ואומר מטרות עז ומנין שאומרים קדושה שנא' הבו לה' כבוד שמו השתחוו לה' בהדרת קדש בינה אחר קדושה שנאמר והקדישו את קדוש יעקב וכתיב בתריה וידעו תועי רוח בינה תשובה אחר בינה שנאמר ולבבו יבין ושב סליחה אחר תשובה שנאמר וישוב אל ה' וירחמהו וגו' תקנו גאולה בשביעית שעתידין ישראל להיגאל בשביעית ורפואה בשמינית כנגד מילה שהיא בשמיני וצריכה רפואה וברכת השנים בתשיעית כנגד מפקיעי שערים שנאמר שבור זרוע רשע ורע ודוד כי אמרה בפרשת תשיעית אמרה קבוץ גליות אחר ברכת השנים שנאמר ואתם הרי ישראל ענפיכם תתנו ופריכם תשאו לעמי ישראל כי קרבו לבוא' אחר קבוץ גליות ברכת משפט שנאמר ואסירה כל בדיליך ואשיבה שופטיך ואחריה כליית הזידים שנאמר ושבר רשעים וחטאים ואחריה ברכת צדיקים ואחריה ברכת

נושא/מבנה (בתוך הסוגריים)

△ (מזקב) כל א' מתנאים מה עמדתם לגבי שאר התורה (חוץ מק"ש) אם בכל לשון או רק בלשון הקודש

▽ נחיות

קסבר רבי/רבנן "כל התורה..."

נושא/מבנה

◇ מקורות לסדר הברכות בשמונה עשרה

מסורת הש"ס

*מכאן בסיס לסימן {} בסוגריים שלנו

ברכות טו.

לקמן יט:

*סוגריים אלו אינם נדיוג אלא לתחם הדיון אם כל התורה בכל לשון או רק בלשון הקודש

[ברכות כח:]

[לקמן יח.]

ר"ה לב.

*יש לציין של פי הגמ' בברכות כח: י"ח ברכות של תפילת שמונה עשרה כנגד י"ח אזכרות במזמור כט

ס"א וא"ת עשירית היא אשרי ולמה רגשו חדא היא ולפי גירסא זו צ"ל דס"ל אשרי ולמה רגשו חדא היא ולמנצח על מות ולמה ה' תעמוד גם כן חדא ואם כן ס"ל שמינית

סנהדרין צז.

*מהרש"א מקשה היכא מוזכר במקראות אלו קיבוץ גלויות, ולולא דמסתפינא הייתי אומר "ואשיבה ידי עליך" היינו קיבוץ גלויות "ואצרוף" וכו' היינו דין ברשעים

ויקרא יט

תהלים קכב

הגהות הב"ח

(א) גמ' ד"ה וחטאים יחדו ועוזבי ה' יכלו וכיון שכלו:

א) גירסת הרי"ף א"ר יצחק ואיתימא ר' חייא בר אבא ואמרי לה וכו' וגירסת הרא"ש א"ר ירמיה ואיתימא רחב"א ואמרי לה וכו'.